

Матар'ялы для вывучэння Віцебскай краёвай літаратуры і мастацтва

Дзякуючы вядомым гістарычным умовам у нас на Беларусі не ўтварылася пэўнага сталічнага культурнага гнязда аж да часу Кастрычнікавае рэвалюцыі. Ролю яго доўгі час уярамежку адыгрывалі то Вільня, то Менск, куды і пасылаліся прадстаўнікі ў агульнанацыянальную культуру з іншых беларускіх гарадоў-гнёздаў. Затым асабліва важнае значэнне набывае ў нас вывучэнне ў гістарычнай перспектыве і ў сучаснасці провінцыяльных беларускіх асяродкаў: Віцебску, Гомелю, Горадні і інш. Тым больш гэта патрэбна таму, што пазнаць творчасць таго ці іншага выхадца з краю (літаратара, музыкі, мастака) у агульнанацыянальную культуру без пазнання культурнага гнязда, з якога ён вышаў, яго краю—немагчыма. Да таго той ці іншы край імкнецца да ўласцівай яму формы, як, напр., Казаншчына з В. Аксаковым—да ідыліі¹⁾. Але разам з тым нельга гаварыць аб утварэнні гісторыі літаратуры або выяўленчага мастацтва ці музыкі таго ці іншага краю, бо яны складаюць частку агульнага культурнага руху нацыі, краіны²⁾. Дый бадай ніколі ні адзін з нашых дзеячоў літаратуры, музыкі і інш. не заставаўся назаўсёды ў сваім краі. Затым праца ў кірунку даследавання літаратурнага развіцця краю павінна складацца з першапачатковай рэгістрацыі дзеячоў па мажлівасці розных галін з найкароткімі данымі аб іх.

¹⁾ Дневник 2-й всесоюзной конференции по краеведению № 1. Москва, 9 сьнежня 1924 г. Ст. 13.

²⁾ М. П. Сокольников. Литература Иванова-Вознесенского края. „Труды Ив.-Вознесенского губ. Научного О-ва Краеведения“. Ив.-Вознесенск, 1925 г., ст. 183.

Эпімах-Шыпіла, Браніслаў Ігнатавіч (1859)—рэдактар і выдавец шмат якіх беларускіх выданняў; радзіўся ў фольварку Будзькаўшчына, Лепельскага павету, б. Віцебскай губ., у сям'і земляроба. У 1880 г. ён скончыў Рыжскую гімназію, а ў 1885 г.—Спб. універсытэт, па сканчэнні якога на працягу пяці гадоў займаўся прыватнымі лекцыямі, а ў 1890 г. паступіў на службу ў бібліотэку Спб. універсытэту, дзе праслужыў 35 год; адначасна выкладаў грэцкую і лацінскую мовы ў Спб. сярэдніх і вышэйшых школах.

Э.-Ш. адыграў вялікую ролю ў развіцці беларускага нацыянальнага адраджэння, якое пачынала развівацца ў канцы XIX і пачатку XX стагоддзяў; ня маючы матар'яльных сродкаў, мала маючы людзей з высокай адукацыяй, з пэўным службова-грамадзянскім палажэннем, а выходзячы з працоўна-сялянскіх гушчаў, яно ў асобе Э.-Ш. знайшло як ідэяе, так і матар'яльнае падтрыманьне. У 1902 годзе ён прымаў галоўны ўдзел у першым беларускім Спб. таварыстве „Круг беларускае народнае асветы і культуры беларускай“, аддаючы ў яго фонд рэшту сваіх заробкаў. У 1906 г. ён арганізаваў і адчыніў на сваёй кватэры другое, больш вядомае Т-ва „Загляне сонца і ў наша ваконца“, стаў на чале яго і развіў досыць значную, у параўнаньні з тагочаснымі магчымасцямі, выдавецкую дзейнасць; паміж іншым, выдаў першую беларускую часопісь „Маладая Беларусь“. Дапамагаў ён усімі магчымымі сродкамі і шмат каму з беларускіх дзеячоў, песьняроў, студэнтаў і проста рабочых, як, напр., вучыў і сутрымоўваў каля 2-х гадоў найвялікшага песьняра беларускай зямлі Янку Купалу, які тагды толькі пачынаў брацца за пяро і спрабаваць свае здольнасці. Але Э.-Ш. прымаў удзел і ў палітычных справах: на яго кватэры абгаварваўся мэморандум аб незалежнасці Беларусі, які ў 1916 г. чытаўся А. Луцкевічам ў Жаневе, апрацоўвалася тактыка на выпадак заняцця Беларусі немцамі і г. д.

Э.-Ш. сабраў на свае ўласныя сродкі вялікую бібліотэку па беларусазнаўству, якая мае каля 3-4 тысяч назваў. У 1926 г. ён пераехаў у Менск і зьяўляецца сябром І. Б. К.